

HISVOICE.CZ

1. Vrcholy, narozeniny i smrti

11.01.2023 hisvoice.cz - Iannis Xenakis

Odkaz na originál

Klíčová slova: Opera; Ostrava

Uplynulý rok z hlediska partitur a zapsané hudby. Útěk ukrajinského skladatele Silvestrova z obleženého Kyjeva, dokument o napraveném stalinistovi

Kaproví ve formě opery, Michal Nejtěk a jeho současné rozeznění středověkých textů. A nakonec tři superhvězdy v Metropolitní opeře. To je jen stručný výběr z přehledu loňských hudebních událostí. Přehledu novoročního – ještě s lehkou vánoční ozvěnou –, bilančního a také značně subjektivního.

Novoroční je proto, že před jedenácti dny nastal nový rok, jak upozorňuje Captain Obvious. Bilanční proto, že se pokouší zrekapitulovat ty nejlepší hudební události loňského roku. A subjektivní, protože na něm nepracoval žádný nezávislý tým – měl jsem k dispozici malou anketu na Facebooku a potom už jen vlastní přehled po scéně způsobený chozením na koncerty, poslechem nahrávek, sjžděním internetu, vyptáváním a někdy také čtením partitur.

Jak vidno, text se věnuje hudbě, která je alespoň z větší části zapsaná a zapsatelná do not. Následující události se tedy vesměs týkají značně úzkého výseku hudebního života, který se pohybuje v partiturách, a tím také v jistém typu konvence. Čím větší těleso, tím víc má také rádo co nekonvenčnější a co nejasitelnější zápisy, které při čtení nedají moc práce. Tato nepřímá úměra platí skoro stoprocentně.

Svobodu Schönbergovi!

Hned na minulý Nový rok, tedy 1. ledna 2022 se zbavil zátěže autorskoprávních poplatků Arnold Schönberg. Roku 2021 totiž uplynulo 70 let od úmrtí zakladatele Druhé vídeňské školy a postrachu příznivců laciné libozvučnosti. Využil toho skladatel, sound designér a výrobce hluku Tomáš Vtípil, který během své rezidence ve vídeňské MuseumsQuartier vytvořil zvukovou instalaci pro tamní pasáž Tonspur. Využil při její kompozici terénní nahrávky Vídně, vedle nich ale také segmenty Schönbergovy hudby. Všechny materiály pak seskládal na základě jeho dodekafonického systému. Ať tedy žije svobodný Schönberg i Ten, kdo přežil Varšavu!

Smrti, milá smrti

Zatímco dávné úmrtí vídeňského klasika osvobodilo jeho dílo od autorských poplatků, svět přišel během loňského roku nejméně o dva velké autory. Sotva jsme se stihli rozloučit s Alvinem Lucierem, který znamenal strašně moc pro Ostravské dny nové hudby, na začátku února zemřel Američan George Crumb a v květnu britský skladatel Harrison Birtwistle.

Zatímco druhému z nich jsem věnoval jedno červnové Futurissimo na ČRo Vltava, na George Crumba se bohužel nedostalo. Americký avantgardista přitom dokázal přivést k vážné hudbě i řadu lidí, kteří ji před ním neposlouchali – hodně z nich si jistě vzpomene na jeho smyčcový kvartet Black Angels inspirovaný válkou ve Vietnamu. Kouzlo nedávných dní připomene jeho Malá vánoční suita, konkrétně část Ukolébavka pro Ježíška.

Housle bez zvířat, Kyjev bez Silvestrova

Ještě loni v lednu přinesla BBC zprávu, že byly vyrobeny první housle zcela bez použití živočišných produktů – to se týká například kluhu, při jehož výrobě se používají kopyta a jiné části zvířecích těl. Nástroj s certifikátem Vegan Society's Trademark vyrobil irský houslař

Padraig O'Dubhlaoidh.

Nejvážnější zprávou loňské zimy však byl začátek války na Ukrajině. Vlna solidarity prošla celým západním světem, v madridské opeře zahalili ukrajinskou vlajkou i tělo mrtvého Siegfrieda při představení Wagnerova Soumraku bohů.

V centru pozornosti se ocitl také čtyřiaosmdesátiletý ukrajinský skladatel Valentin Silvestrov, který za dramatických okolností uprchl z Kyjeva do Berlína. Svoje město přitom odmítal opustit už dříve za ekonomické krize, po začátku války tak učinil až na naléhání přátel.

Alfred Schnittke pokládal Silvestrova za nejvýznamnějšího skladatele své generace. Autorovi, který si uměl pohrát s kýčem i vlasteneckým patosem, pomáhal odjet z hlavního města Ukrajiny dirigent Vitali Aleksjonok. Silvestrov se přičiněním válečných okolností stal jedním z nejhranějších žijících skladatelů právě uplynulého roku.

Kapr zakódovaný do filmu

Na jaře měl na švýcarském festivalu Visions du Réel premiéru dokumentární film Kaprkód režisérky Lucie Králové, scenáristy Jiřího Austerlitz a skladatelky Petry Šuško. Jejich společná práce kombinuje formu číselné opery s epickým divadlem Bertolta Brechta a byla věnovaná skladateli Janu Kaproví.

Byl to držitel Stalinovy ceny a autor budovatelských kantát i symfonií, ale později také experimentoval s elektronickou hudbou a zhudebňoval i dětské žvatlání své dcery. Z komunistického fanatismu ho vyléčila měnová reforma, po invazi sovětských vojsk v roce 1968 napsal protestní dopis Dmitriji Šostakovičovi. K vysloveně perzekvovaným autorům však nepatřil.

Film Kaprkód se na Kaprův život dívá s odstupem, hodnotí ho nepřímo, ale jedná se o formálně opravdu vybroušenou a zároveň

informačně velmi hutnou práci. Ve filmu se nenacházejí mluvící hlavy ani fňukání nad tím, jak měl autor těžký život. Důležitou úlohu v Kaprkódu hraje Český filharmonický sbor Brno.

Splynutí dnešní duše se středověkým tělem

Pražské jaro loni připravilo přinejmenším dvě události, které stály za důkladnější pozornost. Tou první byl projekt Vize a sny, jehož iniciátorkou byla flétnistka a členka umělecké rady festivalu Jana Semerádová. Na třech koncertech v průběhu jednoho odpoledne a večera zazněla stará hudba v kombinaci se současnými skladbami. Nejdál v tom zašel prostřední koncert, na němž zazněla kompozice

Trobairitz od Michala Nejtka.

Pětačtyřicetiletý skladatel a instrumentalista v ní zhudebnil texty středověkých trubadúrek, premiérové provedení sám dirigoval. Osmidílnou skladbu proložil několika elektronickými pasážemi. Okcitánské texty zněly v původním jazyce i překladech Josefa Prokopa a Jiřího Holuba. Zpíval vokální soubor Tiburtina Ensemble, Anežským klášterem se krásně nesl zvuk nyckelharpy, který dominoval instrumentální složce.

Akci Prague Offspring věnovalo Pražské jaro výhradně současné tvorbě, rezidenční skladatelkou dvoudenního projektu v pražském DOXu byla Olga Neuwirth. Důležitou součástí byly workshopy, debaty, přehrávání skladeb z listu a vůbec možnost setkávání a vzájemného sblížení zúčastněných. Prague Offspring bude letos pokračovat, ohlášeným rezidentem je Georg Friedrich Haas. Součástí druhého ze dvou loňských koncertů bylo také provedení pěti festivalových objednávek kratších skladeb. Autorem jedné z nejvýraznějších nazvané Súzvek a chvenie byl slovenský skladatel Adrián Demoč. Skladba se hrála také v prosinci v polském Lublinu. Nahrávka je ukryta v útrokách Českého rozhlasu, zde místo ní přichází úryvek kompozice Zátíšie a súzvek.

Narozeniny a oslavy

Hudba Adriána Demoče je při vši křehkosti zároveň velmi přesvědčivá a dovede vzbudit zájem publika i respekt profesionálů. Uspěla ve skladatelské soutěži České filharmonie a byla také mezi skladbami uvedenými v programu Zásadní mládí. Iniciátorem akce byl skladatel

Petr Kotík, který loni oslavil osmdesát let.

Jeho narozeniny se rovněž slavily koncertem, který se odehrál v dubnu v ostravské Galerii Plato a hned poté se opakovat také v pražském DOXu. V listopadu jako by chtěl skladatel předat štafetu mladým a přivedl do DOXu tvorbu několika kolegů a kolegů, vesměs nejméně o dvě generace mladších – to bylo ono Zásadní mládí.

Kotík stojí spolu s režisérem Jiřím Nekvasilem také za festivalem New **Opera** Days **Ostrava**, kterému se loni v červnu vydařil extrémně silný ročník. Byla na něm uvedena mimo jiné Kotíkova klíčová kompozice Many Many Women, která se také dočkala nové nahrávky ve správném obsazení s trubkami.

Vrcholem festivalu však byla česká premiéra scénického díla Prometeo od Luigiho Nona. Fantastická produkce se odehrála v Trojhalí Karolína ve vražedném vedru pod vedením Jiřího Rožně a Petra Kotíka.

Oslavy a tradiční hodnoty uprostřed dekolonizace

Kotíkova osmdesátka nebyla jediným loňským jubileem mezi domácími autory. Sedmdesáté narozeniny měl Jaroslav Šťastný čili Peter Graham: jeden koncert mu věnovala brněnská Expozice nové hudby, na němž uvedla premiéru jeho Písní lidových.

Osmdesátku dovršil kromě Kotíka také skladatel, muzikolog a bytostný divadelník Miloš Štědroň. Devadesát let oslavil na konci dubna Marek Kopelent: věnoval jsem mu květnové Futurissimo, v červnu se konal koncert z jeho skladeb v Anežském klášteře. Důležitou položku v Kopelentově tvorbě tvoří varhanní hudba, pro niž nacházel v 70. a 80. letech uplatnění také v německém Kasselu – zatímco doma byl víceméně na indexu. V Kasselu na něj loni v létě navázal Jakub Rataj, který pro tamní festival současné varhanní hudby napsal skladbu Air (Give These People Some).

V Kasselu mají v kostele sv. Martina od roku 2017 nádherné nové varhany se čtyřmi čtvrttónovými rejstříky, plynulou regulací tlaku vzduchu, dvěma samostatnými experimentálními moduly a řadou dalších vymožeností. Nástroj za 60 milionů korun působí i jako krásný designový kus.

V době Ratajovy premiéry se v Kasselu konal také festival současného umění Documenta zaměřený na umělecké skupiny mimo Evropu. I ta nejsoučasnější varhanní hudba v protestantském kostele působila v kontextu Documenty jako útočiště pro tradiční umělecké hodnoty.

Mezi výročími minulého roku byly také dvě stovky. Jedné by se dožil laskavý vykladač hudebních dějin a neoklasicista Ilja Hurník. Druhou by završil nekompromisní řecký hudební architekt Iannis Xenakis, pro nějž byli i serialisté s celou Druhou vídeňskou školou málo důslední ve svých výbojích.

« zpět na začátek